

KARÁCSONYI ZSOLT

Aki sír, nem repülhet

(RÉSZLET)

A módszer

Az igazgató úr magához hívat. Adok én neked futást. Délután jelentkezel az Athletica Clubban, a többiekkel. Ravcsics, Trauner, Kiss... Ha nem rohansz, mint a.

Izomláz. Alig állok. Megint szaladni kell. Ugrások, fekvőtámaszok, csak a gerelyvetést nem értem. Azt mondják, jó lazításnak, két futás között, hogy az izomtónus, ilyeneket mondanak, de nem értem, csak szaladok, és sehogy sem sikerül az ötödiket is megelőzni. Elöl a négyszázas váltó, aztán egy városi gyerek, én a hatodik helyen, mögöttem két kövér liheg. Őket már a második napon lehagytam, csak azóta nehéz, mert a sarkamon járok, nem emelem a térdem. És különben se vagy szélmalom, hogy annyira pörgesd a karodat. Ezt mondja az edző. Nem pörgetem, nem sarkazok, feldobom a térdem, mégsem elég. Nincs már izomlázam, jól veszem a levegőt, csak a harmadik kör elején kezdek izzadni, nem jutok előre. A gerelyhajításnál harmadik vagyok, de nem érdekel.

Az edző csak néz, nem látja, mi a baj, sejteni kezdem. Reggel szaladok néhány kört az intézet körül, lassan, kimérten, negyedórán át loholok, átugrok egy tócsát, és ugrás közben egy pókot pillantok meg. Éppen akkor húzta ki az első szálakat a fáskamra eresze és a közelében álló fiatal jegenye között. A szálak még lebegnek, nem állnak össze egységes egésszé, esélye sincsen még a vadásznak. Ezeket a kezdeti szálakat tépem össze, hogy még nagyobb lendülettel vágathassak tovább.

A következő edzéseken már az új módszer szerint szaladok a pályán. Lendületet veszek, és elkezdem tágtani az időt. Tizenöt méternél szokott megtörténni az első ugrás, ilyenkor már nincs salak, se süncipő.

Egy erdőben találok magamat, és jól tudom, csak a futás adhat esélyt a túlélésre, hallom a csörtetést a hátam mögött. Közben jövök rá: többen vannak, és be akarnak keríteni, az egyik ott vágat a jobb oldalamon, és meg akar előzni, a bal oldalamon is ott rohan egy. A hátam mögött, egyre egyértelműbben és egyre közelebből érzem az üldözők sűrű, szinte egyetlen testté olvadó tömegét. Egérutat nyerek, mert keskeny palló kerül elé. Két ugrásból a túloldalára érek. Van annyi lélekjelenlétem,

hogy a pallót a mélybe hajítsam. De ez csak az üldözők számát csökkenti. A bátrabbak és gyorsabbak rövid gondolkodás után ugorják át a patakot, és a céljuk már sokkal egyszerűbb: teljesen mindegy, milyen módon, de valahogy utolérni és földre teríteni azt, aki előttük szalad, és már-már kicsúszott a kezeik közül. Csak gondolom, mert lehet, hogy mancsuk van, és karmaik, nincs időm hátranézni. A tarkóm furcsán bizsereg, mert sejtem, ha utolérnek: a leggyorsabb a tarkómra méri az első csapást, hogy esélyem se legyen a menekvésre, és aztán elkezdődik a földre döngölés, a szétszaggatás, attól függően, hogy üldözöm az emlősök mely csapatába tartoznak éppen.

A távolban kunyhó körvonala villan a fák közt, ha elérem, akkor talán. Egyetlen villámgyors mozdulattal tépem fel az ajtót. Harmincnyolc méter.

Fel a lépcsőn, a toronyház tetejéről úgysem menekülhet, de az még messze van. A harmadik emeleten lépett ki az egyik szobából, kezében a táskával. Az én táskámmal. Nem ismerte, mert nem ismerhette föl a táska tulajdonosát, de azonnal rájött, hogy megláttam benne a tolvajt, és futásnak eredt. Valami számomra teljesen megmagyarázhatatlan okból, nem lefelé, hogy minél hamarabb az utcára érve keveredjen el a tömegben. Fölfele indult, én meg utána, a negyedik és az ötödik emelet között egyszer még visszanezézett, gyorsan felmérte, hogy nehéz meccs lesz, ha nekem jön, inkább szaladt tovább, egyszer már lépcsőfordulónyi közelségbe ért, az aprópénzes bőrtáskával próbáltam eltalálni, de csak annyi történt, hogy a bőr fennakadt a korlát egyik kiszögelésén, s miközben rohantunk fölfelé (mindez a negyvenharmadik emeletnél történt), az apró pénzermék sokáig csilingeltek még. Iszonytatóan fáj a térdem, de a másik, aki ott rohant, másfél emelettel előttem, az sem érezhette túlságosan jól magát, az egyik kanyarnál nekivágódott a korlátnak, és nagyot nyögve szédelgett egy pillanatig, de ez pont elég volt nekem, hogy közelebb kerüljek, mert a hatvannegyedik emeletnél még arra is volt ideje, hogy liftet hívjon. Egyszerre fáradunk, pedig ő kell legyen az öregebb, de vissza kell szerezni a táskát mindenáron. Már a létra fémlépcsőinél tart, nyikordul a csapóajtó, és kiér a tetőre. Gondolkodás nélkül utána, pedig az ajtót rámcsaphatja, de nem. Nyomtalanul tűnik el. Nyolcvanegy méter.

Innen már nincsenek nyomok, a kanyar, a távolság, az út, mind értelmét veszti. A szekér széttört, a ló kidöglött, egyetlen élő sincs itt, de a föld szikkadt repedései közül már előszivárognak a démonok, és ha nem futok tovább: utolérnek, és kivágják a nyelvem, és feldarabolnak, az egyetlen megoldás talán mégis az lenne, ha megtámadnám őket, lesz, ami lesz, de nem tudok megállni. Száztizenhét méter. Túlszaladtam megint.

Becsei. Becsei. Kerge marha maga? Maga kerge marha. Meg akar dögleni? Na tessék. Miért rogyadozik? Száztizenhét méter. Ilyen táv nincs. Negyedik lett.

Trauner csak néz. Ravcsics a hátamat lapogatja. Még háromszor ugyanezt, és bent vagy a csapatban. Az öltöző. Először engednek be. Zuhanyzó, saját szekrény. Az ajtó belső részén két megsárgult fotó az athéni olimpiáról. A folyosón az Athletica Club alapító tagjai. Hogy lehetett akkora szakállal futni. Az Athletica Club tagjai a kirvájón. Az Athlethica Club tagjai elfutnak a hatzfeldi rezesbanda előtt. A Club elnöke és a polgármester. A Club elnöke és Csekonics gróf. Az edző és Becsei. Becsei. Kapsz ruhát. A térdedet ezzel kened be. És vedd rendesen a levegőt. Jól futsz, de nem veszed jól a levegőt. Nem kerget a tatár.

Az edző nem tudja, hogy Becseit még a tatárok is kergetik, és a farkasok, a medvék, és egyszer még a libák is. Mindez futás közben, körülbelül száz-száztíz méter alatt. A táv megtételének feszes másodpercei alatt. Mert az idő kitágul, és Becsei átsiklik szálai között. A gond csak az, hogy nem tudja pontosan egyeztetni a kinti és a benti időt. Nem mer megállni a belső történet ideje alatt. Egyszer megtette, és a következő pillanatban már hallotta is az edző hangját. Rohanjon maga marha. És nem tudott rohanni. Csak állt a táv közepénél. A többiek már rég célba értek, ültek a padon, és rajta röhögtek, mire végre képes volt megmoccanni. Attól is fél, hogy ott bent meghal, ha megáll, ha nem képzelet tovább, és ami a legfontosabb: nem a jó irányba képzelet tovább. Becseit az akarata csak közvetve hajtja előre. A képzelete hoz ki belőle egyre jobb eredményeket.

Azt képzelet, hogy a képzelete hajtja előre, pedig csak annyi történik, hogy kétszer annyit edz, mint a többiek. Hajnalban kipattan az ágyból, és futni kezd az intézet körül. Zsiga bácsi szól az igazgatónak, de az elengedi a füle mellett. Fő, hogy olvas az a fiú, vagy szerelmes. Ki tudja. Zsiga bácsi nem érti, mire céloz az igazgató, de nem mer kíváncsiskodni. Mégis fúrja az oldalát, és nehezen alszik el. Az újra és újra felhangzó hajnali lábdobogások közepette nyomja el az álmot.

Futás a mocsárban

Becsei Helmuth hatzfeldi születésű árva, gyors, mégis kimért léptekkel indul a mocsár belseje felé. Keze remeg. Hatalmas üstöt cipel, amit az intézet pincéjében talált. Ismét szökésben van. Ez alkalommal minden sokkal tervszerűbben zajlik. Nem hirtelen jött felindulás vezérli. A célt ismeri, itt van valahol a mocsárban. Nem is érti, ha tényleg svábok voltak az ősei, miért nem húztak haza, mint a vadlibák meg a spanyol telepések. Miért maradtak itt a maláriás mocsarak kellős közepén, olyan vidéken, ahol nemrég még a török, a pestis és a kolera szedte áldozatait. Arra gondolt, hogy ebben a lapos tájban, ebben a lassacskán kiszáradó mocsárban kell lennie valami rendkívülinek.

Az igazság kútjának közelsége már-már tapintható ezen a vidéken. A víz mindig ott tör elő, ahol nem is számítanak rá, és ott tűnik el, ahol a legnagyobb szükség lenne

rá. Az öregek szerint, és ezt az igazgató úr is elfogadja, néhány ezer év múlva, éppen itt, a hajdani hatzfeldi mocsarak helyén – majd megreped a föld. Nemcsak úgy, miként a hosszú, aszályos nyarakon szokott, de sokkal mélyebben, és akkor újra kitörnek a tűzhányók, és – ezzel az igazgató úr már egyáltalán nem ért egyet – újra megjelennek a törpék, a mocsári manók. Fekete János feltámad halottaiból, és István deák, aki a legenda szerint minden évben egyszer előmászik búvóhelyéről, kinyitja végre az elmúlt ötezer év krónikáját, fáradt, lassú, öreges mozdulatokkal lapoz, amíg el nem mond mindent a délről visszatérő tündéreknek. Csak azután tűnik el örökre, hogy a másik, igazabb történet, az ő soha meg nem történt meséjének a főszereplője lehessen.

Mindez még nagyon messze van. Becsei Helmuthnak halvány fogalma sincs arról, mi történik körülötte. Nem érzi fontosnak magát, nem érzi: most küldetést hajt végre, miközben a kisváros egyik polgárának sem jutott eszébe, hogy a hosszú, süppedékes, fel-felszívódó ösvényen eljusson a mocsár egy adott pontjára, ahol a hatalmas rézüstöt egy félig már besüppedt malomkő tetejére helyezheti. Kinizsi Pál ezen a malomkővön pihent meg egy alkalommal, és az öregek szerint a kő akkor süppedt félig a mocsárba, amikor Kinizsi, törököt szimatolva felpattant rá.

A török nem állhatta a Bederta mocsár körüli vidéket. Nem csak azért, mert attól féltek, hogy Kinizsi vagy Hunyadi János szelleme újra lecsaphat rájuk – nagyon jól tudták: ellentétben a Temesvár környéki mocsarakkal, ahol még mérges kígyókkal se nagyon találkozhatott az ember, ezekben a mocsarakban bizony mocsári manók, nádi boszorkák, átkokat duruzsló tündérek tanyáznak. Terveket és embereket főznek, szűzlányokat és sudár legényeket rontanak meg bűzös leheletükkel.

Mert csak a fiatalok mertek a Bederta mocsár közelébe menni, mint azok a sváb telepések, akik Hatzfeld első 402 házát hathatós hatósági segédlettel húzták fel néhány hónap alatt, bár az öregek és a gyerekek közül sokan meghaltak, még ha ezt Stefan Jager nem is festette fel arra a híres triptichonra, ami a svábok bevonulását ábrázolja. Ott inkább csak a megérkezés örömét és a lágy, derűs színek mögötti angyalokat látni.

Helmuth nem ismerte Jager alkotását, így nem vehette észre, hogy az egyik képen egy törpe is szerepel, közvetlenül a kiszáradt fa mellett.

Azelőtt egyszer sem járt a mocsárban, de most, valami ismeretlen erőtől hajtva, ott bukdácsolt annak kellős közepén, karját csíkosra vagdosta a sás, alig bírta már cipelni a hatalmas rézüstöt. Leült a földre, hallgatta a békákat, szúnyogokat zargatott, mellényzsebéből kenyérmorzsákat kapart elő, és a vízbe dobta.

Kár, hogy nem hoztam horgokat magammal. Mert amióta rendszeresen edzek az Athletica Clubban, rákaptam a horgászásra. Trauner Géza addig magyarázta, hogy az atletica után a horgászás a legnemesebb és legférfiasabb sport, mert ahhoz nem

elég az ügyesség, a fizikai erő, végtelen türelem is szükségeltetik. Minden szombat reggelen, az igazgató úr külön engedélyével, Zsiga bácsival és Trauner Gézával indultunk a Kék bányához, hogy halakat fogjunk, a Bohn téglagyár külön beleegyezésével persze.

A Kék bányában él egy óriási harcsa, senki sem tudja, miként került oda, néhány hete vízbe borított egy fiatal párt, még szerencse, hogy Csekonics Ádám úrfi éppen arra lovagolt, és inasával partra vonta a két rémült szerelmezt.

A víz felszínén apró buborékok jelezték: rákaptak a halak a morzsára.

Régebben én is halásztam, Helmuth úrfi. Köszönöm, hogy elhozta az üstöt. Svábok között ritkaság az ilyen. Nem hisznek a mocsári manókban, törpékben, tündérekben. Még akkor sem hitték el, hogy létezem, amikor elindultam a nyikorgó szekereik nyomában, és megjelentem a táborukban. Én tanítottam meg őket a téglavetésre, még a templomtoronynál is besegítettem. Hallgattak rám, és krüszgottoltak folyton, de nem akarták elhinni, hogy létezem. Látom, te jó fiú vagy, elhoztad az üstömet a pincétekből. Mit kérdeztél? Igen, az alagút az intézet alatt halad át. Ha egyszer baj van, és tényleg szökni próbálsz, akkor a török alagutat bármikor használhatod. Egyre vigyázz csak, ha csónakkal elágazáshoz érsz, mindig balra tarts, különben sohasem látod meg a napvilágot.

Negyvenkét évig bolyongtam benne, a bőröm fehér lett, mint a méz, csak halakat és békákat ettem, már attól félttem, nekem is úszóhárttyák nőnek az ujjaim közé, míg végre napfényre értem, éppen Kinizsi köve elé, ahonnan elindultam negyvenkét évvel korábban. A kő egyébként nem Kinizsi köve, ahogy azt a legenda tartja, hanem Ahmed pasáé, aki a kedvenc rabnőjének itt akart csodálatos kertet építeni, de a rabnőt megszöktette egy agyafúrt magyar, és csak ez a kő maradt a függőkert teréből.

A törpe csak áltatja magát. Becsei Helmuth mégiscsak sváb, és éppen ezért semmit sem hall abból, amit a törpe mond neki. A törpe csak áltatja magát, de Becsei Helmuth mégis beszél magyarul, még akkor is érti, amit a törpe mond, amikor nem érti. De ez a megértés a törpéhez hasonlít leginkább. A törpéhez, aki hajdan óriás volt, még István deákként, és csak lassan, a bujdosás hosszú évszázadai alatt vált törpévé, később mocsári manóvá, még később olyan lényé, akit már csak a tündérek tudnak észrevenni. De ne fussunk a dolgok, és különösképpen az idő, a történet elébe.

A törpe csak áltatja magát, de valahol, mélyen, Becsei Helmuth mégiscsak megérti az üzenetet, anélkül, hogy tudná, mégis teljesíti a kérést, a parancsot, ami nem a törpéé, annál sokkal régebbi parancs. Ezért van az, hogy önnön képességeit felülmúlva, egy szinte tizenöt éves fiatalember mégiscsak lemegy a pincébe, mégiscsak felhozza a napvilágra az üstöt, végigmegy a párás és veszélyes mocsár el-eltünedező

ösvényein, hogy ha a karja leszakad is, de elhozza az egykori mocsár még megmaradt, vékony sávjának közepéig, és az egyetlen elképzelhető helyre helyezze, a kőre, ami nem Kinizsié, de Ahmed pasáé, és nagyokat lélegezve kimondja azt, amiről még neki magának sincsen tudomása. Arról nincs tudomása, hogy feladatot teljesít, arról sem, hogy ha mocsári manók már nincsenek is, de a törpe, ez a lassan, de biztosan egyre csököttebbé váló óriás, mégiscsak társalog vele, és anélkül, hogy tudná, ő is társalog a törpével, teljesíti a kéréseit, mintha csak az anyja vagy az apja síron túli kéréseit teljesítené.

Mert az árvák, különösen a lelencházban nevelkedett árvák, akik lelkük mélyén tisztában vannak a világ kicsinsységével és hiábavalóságával, nagyon szívesen társalognak, elsősorban álmaik útján, azokkal a törpékkel, akik nem csupán a tér, de az idő lassú múlásában rejlő magányt is teljesen átélték már. Mert nincs szomorúbb a törpék lassú, több évezreden át tartó és egyre növekvő magányosságánál. Hiszen az ember, egy-két kivételtől eltekintve, még a 150 évet sem éli meg, örül, ha eljut a feléig, de a törpék, különösen az István deákhoz hasonlatos törpék, ennek akár a harmincszorosát is. Kivételes esetekben még ennél is többet. Mert István deák, aki Párisban az angol akadémiai nemzethez tartozott, és aszerint is viselkedett egyetemistái alatt – rájött, hogy van egy út, ami sokkal közelebb áll Jaques de Hongrie tanításaihoz, mint az angolok sápatag komorságához. Mert inkább kereszteljük meg a nádasok lelkes állatait, minthogy mi magunk pásztor és cél nélkül vándoroljunk a kereszt Róma által hamisított útján. Inkább ázzunk és szenvedjünk a mocsarak állataitól, rettegjünk a lidércfényektől és a nádi toportyántól, mintsem hogy lelkünk, amiből csak egy van, örökre elsüllyedjen a világ mocsarában.

István deák, mire Caroberto udvarába ért, már túl fáradt volt ahhoz, hogy megkeresztelje a nádasok lelkes állatait. Inkább maradt törpe a nádasok és mocsarak óriási vállain, hullámzó vizei és mindent elnyelő tocsogói fölött, mint hogy nyíltan terjesztene kezdjen bármiféle eszmét, amit az egyetemen és Lutetia tavernáiban sajátított el. Az apátság könyvtárát rendbe rakta, de a repülést, amire olyannyira vágyott, már nem tudta megvalósítani.

Mégis, sejtette, hogy lesz olyan idő, amikor nem csupán a lélek, de maga a test is felemelkedik, kilép megszokott, régi köreiből, hogy valami egészen új világ kezdeteit jelezze.

Pityók, a törpe, nem tehetett mást, várt türelmesen. Megvárta, amíg Hatzfeld 402 háza felépül, megnyitja kapuit a templom, a temető, az iskola is. Akkor sziszszent fel először, amikor a Bohn-féle téglagyár munkásai nekifogtak a tizedére zsugorodott mocsár kiszárításának is.

A kevés, az életben és titokban maradáshoz szükséges kevés sokáig fennmaradt. De a vizek mozgása ismét változik, és a törpe már sejtí az elkerülhetetlent, hogy végül neki is ki kell költözni ebből a régi és tűnőfélben lévő vízvilágból. Ezt tervezgeti néhány éve, és a Becsei Helmuth névre hallgató lelenccapóra jön neki.

Az állomás melletti kenderáztató pereméről nézi, hogy kászálódik le egy hatéves forma fiú a Temesvár felől érkező vonatról, nyomában egy kopasz, sovány, reszketeg öregúr kíséretében, aki sétapálcájával irányítgatja a fiút. Esteledik, így különösebb feltűnés nélkül követi őket, úgysis a frontról hazatért katonákkal törődik mindenki. Nem lepődik meg, amikor a fiú és kísérője belép az árvaház kapuján, és azon sem csodálkozik, hogy a sovány és kopasz öreg hirtelen a levegőbe emelkedik, és eltűnik a szeme elől. A lelencet a reggeli torna idején szemrevételezi, néha a tanórákba is belehallgat. Ismeri az intézet minden zegzugát, tudja merre terjednek a hangok, hol lehet hallgatózni anélkül, hogy jelenlétét bárki is észrevehetné. Elégedett a gyerekekkel.

Amikor a törpe elhatározza, hogy egy helyre gyűjti mindazt, ami számára fontos volt az évszázadok során – a pipagyűjteményét sikeresen elrejt, de a rézüst, amit még Rovin Jankótól kapott ajándékba, már túl nehéz neki. Belopódzik a karcerben szzendergő fiúhoz, és fülébe suttozza, mit kell tennie. Az úgy tesz, mintha nem hallaná, másik oldalára fordul. A törpe éppen ebből olvassa ki, hogy Becsei Helmuth segít neki.

A második napra hívta, de csak a harmadik napon érkezik meg. Esett az eső. A törpének magyarul, de nem néz hátra, mintha csak magában beszélne. Pedig jól tudja, ott van a törpe, ott volt az állomáson, a hálóteremben, a tornaórák ideje alatt, és itt van most is, a saját, egyre apadó mocsarának kellős közepén, és körbetáncolja a rézüstöt, amit alig bírt felhozni a pince mélyéről. Körbetáncolja a rézüstöt, régi nótákat énekel, néha vállon veregeti a fiút. Aztán lassú, óvatos mozdulatokkal felrakja a ladikra, és elindul a mocsár labirintusában. A fiú már nem hallja a ladik orra elől félrehúzódo sás zizegését. És útnak ered.

Gyorsan, mégis kimérten lépked, aztán futni kezd, mintha csak versenyen lenne, vágat a sportpálya körein, és a mocsár, mintha csak érezné, hogy Helmuth nem a valóságot látja, hirtelen alkalmazkodni kezd, kavicságyat hord a fiú cipője alá, aztán már macskakövek következnek, és mire a futás lendülete alábbhagy, már tényleg macskaköveken koppannak a léptek. Ott liheg az intézet kerítése előtt. Idejében ért vissza.